

O HARTĂ A GÂNDIRII CONSTRUCTIVE

Volumul de față ar putea fi transformat ușor în manual. Conține o hartă a gândirii constructive care ar fi extrem de utilă copiilor aflați în clasele a XI-a și a XII-a, perioadă când se presupune că au ocazia să deprindă arhitectura comportamentală a succesului. Gheorghe Falcă, un vorbitor care utilizează adesea cuvinte foarte tehnice, având în vedere anii petrecuți în administrația publică, face de această dată un exercițiu convingător al limbajului simplu. Autorul reușește să explice fără echivoc de ce principii precum libertatea individuală, independența justiției, solidaritatea, credința în valorile tradiționale sau patriotismul sunt ingredientele sănătoase ale unui destin colectiv fericit. Și, Doamne, de mult ghidaj au nevoie copiii pentru a discerne între binele fardat și binele real, între angajament și ipocrizie sau între frumos și spoială!

Există în această carte câteva cugetări care sintetizează proiectul de țară în care credem toți, situat deasupra ideologiilor și conjuncturilor: binele comunităților. Și nu doar pentru că domnul Falcă a fost atâția ani un primar de succes! Ci pentru că a priceput, probabil din interacțiunea cu așteptările oamenilor, că viitorul omenirii se bazează pe succesul comunităților, îngemănat în proiecte naționale care converg într-o orchestră internațională diversă, dar unită. Două dintre aceste cugetări ale lui Gheorghe Falcă m-au pus serios pe gânduri.

Prima: Misiunea noastră nu mai este supraviețuirea, ci afirmarea pe scena europeană.

A doua: Odată vindecați noi înșine de neapăsare, să putem propune proiecte care să însănătoșească România.

Gheorghe Falcă face o radiografie a greșelilor inerente unei perioade de tranziție care a depășit cu mult prognoza brucaniană, dar indică și izvorul istoric al acestora, identificându-le filonul psihologic. Sau mai degrabă câteva traume (nu poți, cred, considera ceva negativ drept „filon“). Aceste traume sunt ca niște pietre de moară, însă explicarea binomului nereușită-reușită, pe care Gheorghe Falcă o face ușor, are ceva folositor: indică și calea. Iar acest exercițiu este util mai ales prin prisma variațiilor pe lângă zicerea lui Confucius despre studierea trecutului pentru a pricepe viitorul.

Dar cartea mai conține ceva: exemple de politicieni respectați (de pildă, Corneliu Coposu). Totodată, indică atitudini care au impus respect în ultimii 30 de ani sau au strălucit prin pierderea acestuia. Desigur că, în numele gândirii libere, Gheorghe Falcă poate fi contrazis de către vectorii nostalgicilor comunismului, dar nu cred că are probleme cu argumentația. Respectul, un fel de oglindă pusă în fața dascălului, funcționarului public sau ministru-lui, se supune regulii care operează în materia gusturilor. Se spune despre gusturi că nu se discută. Ba da! Discutăm de la bunul-gust în sus! Iar respectul despre care vorbește Gheorghe Falcă rezultă din certitudinea că intențiile slujbaşului public sunt credibile pentru cetățean.

Foarte interesante sunt și exemplele de manipulare pe care autorul le descrie... ca la carte, le explică și găsește ac de cojocul lor. Tinerii le-ar putea găsi extrem de utile, căci sunt puse în contextul a ceea ce înseamnă valorile dreptei politice. În antagonism cu stânga politică sau stângismul, principiile care ajută omul să fie liber, și astfel construiește, nu demolează, sunt explicate cu naturalețe. Iar Gheorghe Falcă reușește, cu simț pedagogic, să facă „economia de piață” digerabilă chiar și pentru adepții lui Marx.

Utilitatea de manual a volumului scris de acest visător incurabil mai rezultă din explicarea nobleței libertății cuvântului și a funcțiunii de algocalmin colectiv a culturii

protestului, ingrediente *sine qua non* ale unei democrații consolidate. Și aici, cazuistica este relevantă (de pildă, 10 august 2018).

Vă invit să citiți această radiografie simplă a dezvoltării sau involuției gândirii politice românești, explicarea unor fenomene gen „PSD–ALDE” sau „Dragnea”, motivele pentru care gândirea liberală este unica opțiune sănătoasă pentru o națiune dezvoltată și ce șanse are România de a ajunge „normală”. Totul, într-o frescă plină de întâmplări anecdotice și sublinieri ale unor evenimente emblematice pentru 30 de ani de căutări. Iar referințele la modele de societate aproape perfecte, sau prea puțin perfectibile, nărvurile comparate pornind de la Roma antică și democrația ateniană până la lipsa de rafinament a pesedismului pot constitui o mică bază pentru mobilarea minților tinere.

Nu lipsește nici paradigma Justiției („Trebuie să facem totul să desființăm DNA, adică să lăsăm instituția în absența obiectului muncii”). Dar mă opresc aici, pentru a nu devoala toate argumentele pentru un templu românesc al libertății, pe care Gheorghe Falcă le spune simplu, ca la gura sobei, celor care au ochiul din frunte deschis. Așadar, această carte este o rețetă. Spor la gătit!

RAREȘ BOGDAN

IDEOLOGIE ȘI IDEALISM

Intuiția că există pe undeva o legătură adâncă între ideologie și idealism nu este eronată. Cred că această carte încearcă să vorbească despre această legătură, iar lectura ei mi-a redeșteptat amintiri și mi-a reanimat gânduri pe care le lăsasem să amorțească în „folderul“ uitării voite.

Luat repede, oricine poate spune că între idealism și ideologie există o mare distanță, fie și pentru că europeanul secolului al XXI-lea tinde să-l valorizeze pe primul pozitiv și pe al doilea negativ. E bine să fii cuprins de idealism, dar e rău să te lași copleșit de ideologie. Am învățat din toată istoria Europei că forța idealului este nobilă și din acest îngrozitor secol al XX-lea am învățat că forța ideologiilor este sălbatică. De altfel, abandonarea ideologiilor în numele unui ideal de genul societății non-politice, aseptice,

perfect neutre, dar democratice totuși, a părut să fie soluția cea mai bună la finele unui secol epuizat moralicește de adversități ideologice. Lumea democrațiilor se maturizase suficient, ni se spunea în deceniul ultim al teribilului veac trecut, ca să iasă din paradigma ideologică. Căderea comunismului fusese percepută în Occident mai degrabă ca punctul final al unei vârste a politicii, ca moment în care cele două ideologii care se înfruntaseră trebuiau să părăsească arena. În Est, aceeași cădere a comunismului ni se păruse că încheia definitiv Războiul Rece cu victoria indiscutabilă a capitalismului și a democrației constituționale de esență liberală. Sigur că în anii 1989–1991 s-a tras linia sub competiția celor două mari sisteme conduse de SUA și URSS. Dar socoteala de sub linie a fost alta decît cea în care am crezut noi și, tind să cred, alta decît cea în care au crezut și occidentalii. Greșeam atît noi, cei care credeam că a învins capitalismul democratic, cît și ei, care credeau că nu a învins nimeni, ci pur și simplu s-a terminat cu un mod de organizare a lumii (zis „bipolar“) și începuse altul. De fapt, nu pierduse nimeni și nu se încheiase nimic – toți competitorii de dinaintea lui 1989 au cîștigat cîte ceva, suficient cît să rămînă în viață și nici unul să nu dispară. Vorbesc, firește, despre ideologii. Astfel, după vorba inspirată a unui autor, Războiul Rece s-a încheiat așa: economic, a cîștigat dreapta (capitalismul); cultural, a cîștigat stînga (socialismul); politic, a cîștigat centrul.

Postcomunismul european a însemnat, de fapt, aglomerarea multor actori politici spre centrul spectrului ideologic. Victorioase au ieșit formulele hibride, care aveau în ele oleacă de capitalism, dar și oleacă de socialism, liberalism pînă la un punct sau, privite din partea cealaltă, socialism pînă la alt punct. Punerea ideologiilor (toate!) în coerența uneia singure, și, astfel, sufocarea lor, a părut a fi soluția.

Simt, totuși, nevoia să fac o precizare. Această mișcare de amuțire a ideologiilor a pornit, cred, de la o bună intenție. În decursul veacului al XX-lea, oamenii se uriseră și se războiseră mînați, zice-se, de diferențe ideologice. Așadar, trebuia găsită o formulă a păcii și, logic, ea nu putea fi alta decît aceea a ștergerii diferențelor ideologice care creaseră asemenea grave fracturi. Aș pune, mai departe, acest proiect în cadrul mai larg al unei mișcări culturale cu serioase declinări politice, numită în genere „progresism“, care își imaginează că știe cum să instaureze pacea eternă în lume. Anume, prin anihilarea motivelor care i-au făcut pe oameni să se războiască între ei, vreme de secole. Astfel, în agenda acestei mișcări, vor trebui să dispară diferențele religioase (prin laicizare totală), naționale și etnice (prin desființarea frontierelor), de status social (prin etatizare), de sex (prin diluarea ideii de familie) etc. Demolarea ideologiilor face și ea cumva parte din acest amplu program. Nu neg, așadar, că denigrarea ideologiilor a pornit de la o

intenție bună. Doar că, fără ideologii, oamenii devin niște zombi, iar un întreg eșafodaj moral, pe care s-a construit o civilizație întreagă, se prăbușește. Așa cum oamenii nu pot exista fără să creadă în ceva, societățile nu pot exista fără ideologii. Așa se face că, astăzi, această mișcare care se vrea non-ideologică a devenit ea însăși o ideologie.

Ideologie – dificil cuvînt! Simt, totuși, că rîndurile anterioare sînt ușor de înțeles și, paradoxal poate, simt că dacă aș începe acum să trec în revistă sensurile „academice“ ale cuvîntului, de la de Tracy și Marx pînă la Hannah Arendt și Sloterdijk nu aș face decît să tulbur ceva cît de cît clar. Așadar, să rămînem la acest sens „popular“ pe care-l dăm toți ideologiei, și anume un set de idei despre cum este și cum trebuie să fie cetatea în care credem. Asocierea dintre idei și credința în acest concept produce, în cele din urmă, ideologia. Credința în anumite idei și nu în altele este esențială pentru cel care aparține unei anumite ideologii. În acest sens, politica românească de după 1990 pînă astăzi a fost cu totul lipsită de ideologie. A fost, în cel mai bun caz, un spectacol de moravuri și putem, desigur, trage unele învățăminte etice din multele ei întîmplări. În cel mai rău caz, a fost o continuă dramă psihologică, în ale cărei complicate adîncimi nu merită să intrăm pentru că vom pierde vremea. În acest din urmă caz, politica noastră postdecembristă nu spune mai multe decît lectura pieselor

istorice de Shakespeare sau a Comediei lui Balzac – un spectacol deșănțat al naturii umane în contact cu puterea. Dar ideologie politica noastră nu a avut niciodată după 1990. N-a existat ideologie pentru că au lipsit oamenii politici de convingere ideologică. Românii de după 1990, traumatizați de realitatea de zi cu zi a comunismului, nu mai erau capabili să creadă în idei politice. De altfel, nici nu prea le cunoșteau. Cine știa în România anului 1990 cu adevărat ce-i liberalismul, ce-i conservatorismul, ce-i social-democrația, ce-i creștin-democrația? Nici măcar cei foarte puțini care, chipurile, se ocupau cu științele politice la acea vreme. În general, nu știam bine nici ce-i socialismul, dar să mai știm în ce constau celelalte ideologii... Așadar, în 1990 și în anii care au urmat nu puteam fi, în cunoștință de cauză, decât pro-comuniști sau anti-comuniști. Pe acest ax vechi s-a construit și dihotomia „dreapta” vs „stînga”. Or, asta e cu totul insuficient ca să putem vorbi despre un sens ideologic al confruntărilor politice care, de altfel, au început la noi grabnic și năvalnic după 22 decembrie 1989.

Sigur, oamenii care se confruntau pentru putere erau ca toți oamenii: unii buni, alții răi; unii proști, alții deștepți; unii onești, alții veroși; unii demni, alții lichele; unii deschiși, alții ascunși; unii iertători, alții resentimentari etc. Dar asta face din politică, așa cum am spus, un joc

de caractere, de psihologii, un spectacol uman. Convingeri ideologice nu avea nimeni. Unii, însă, aveau ceva mai mult trecut decît alții. Confruntarea majoră a anilor aceia nu a fost neapărat între partide și nici măcar între „foști“ și „vii-tori“, așa cum se întîmplă după revoluții. A fost o confruntare între două tipuri radical deosebite de trecut, încarnate în doi oameni: Ion Iliescu și Corneliu Coposu. Iar această confruntare era, de fapt, de natură morală. Toate celelalte confruntări între organe de presă, partide, oameni de afaceri, grupuri mai mult sau mai puțin organizate, oameni de orice condiție (căci confruntarea era cuvîntul de ordine pe atunci) erau doar ipostazieri particulare ale acestei mari și profunde confruntări. Așadar, societatea românească a ultimului deceniu al secolului trecut nu a avut niciodată de ales între doctrine politice, ci între doctrine morale. A ales, ca întotdeauna, ezitant și contradictoriu. O dată pe unii, apoi pe ceilalți, apoi iarăși pe primii și secolul s-a încheiat fără ca România să o apuce definitiv și ireversibil pe un drum. Eventual drumul pe care o apucaseră alte țări fost comuniste, de la Vest de noi, spre care priveam frustrați.

În teoriile politice se spune că democrația poate fi considerată consolidată politic dacă alegeri libere au produs cel puțin două alternanțe pașnice la guvernare. După acest criteriu, România era deja democratică după primele trei alegeri generale. Însă, alternanța la putere în România